

Børn og Gud

– Et manifest

Børn og Gud

- et manifest

Børn og Gud
- et manifest

Udsendt april 2013 af
Danmarks Folkekirkelige Søndagsskoler
ELM Kids
LM Kids
Dansk Bibel-Institut
Kristent Pædagogisk Institut

Teksten kan også downloades fra
www.soendagsskoler.dk
www.elm.dk
www.lm-kids.dk
www.dbi.edu
www.kpi.dk

Materialet kan bruges frit.

Bibelteksten er fra den autoriserede oversættelse,
© Det Danske Bibelselskab 1992.

Omslag: Sxc.hu/Martine Lemmens
Grafisk design: Helle Høeg

Indhold

Forord	1
Vi vil børnene!	3
Ikke lige men ligeværdige	4
Kristen læring i en ny tid.....	6
Barnet er skabt og faldet.....	8
Gud vil børns frelse	9
Børns bidrag til de voksnes læring.....	11
Kristen læring og dåben	13
Kristen læring i hjemmet.....	14
Kristen læring i menigheden.....	16
Kristen læring og skolen.....	19
Læring med respekt for barnet.....	21
Det døbtte barn – en del af menigheden.....	24

Forord

Vi har brug for at genopdage, at det døbte barn er en del af menigheden. Det ønsker vi at manifestere!

- Vi vil tale Bibelens sag om barnet og barnets sag i familien og menigheden.

- Vi vil formulere og kommunikere Bibelens syn på relationen mellem Gud og barn.

Barnets åndelige liv er lige så væsentligt som den voksnes. Det næres i den kristne familie, i kristne institutioner og i menigheden. Hvor læringen ikke sker, sygner det hen!

Vi ønsker, at nøglepersoner i børnenes liv – forældre, medarbejdere i det kristne børnearbejde, præster og menighedsledere – lader sig udfordre af manifestet og drøfter det i hjem og menighed. Derfor er der på de følgende sider indsat bokse med spørgsmål til refleksion.

- Vi håber, at en ny besindelse på barnet og dets åndelige liv må få synlige udtryk i børnenes kristne læring i hjem og menighed.

- Vi håber også, at det vil give alle, der har ansvar for forkyndelse og kristne samvær med børn, en fornyet bevidsthed om den vigtige gave og opgave, det er at lede børnene i deres forhold til den treenige Gud.

Bent Molbech Pedersen, Danmarks Folkekirkelige Søndagsskoler (DFS)

Birgitte Kjær, Dansk Bibel-Institut (DBI)

Bjarne Gertz Olsen, Danmarks Folkekirkelige Søndagsskoler (DFS)

Carsten Hjorth Pedersen, Kristent Pædagogisk Institut (KPI)

Dan K. Månsson, LM Kids

Helene Koefoed-Jespersen, ELMkids

Vi vil børnene!

Som kirke har Gud kaldet os til at bringe evangeliet videre til næste generation. Bibelen og kirkehistorien vidner om virkeliggørelsen af denne opgave i hjem, skole og menighed. Praksis er ofte båret af en motivation om, at *børnene er kirkens fremtid!*

Børnene er både kirkens nutid og fremtid! De døbte børn er en del af menigheden i dag! Børnene får ikke betydning for kirken i fremtiden, uden at de har betydning for kirken i dag! De er kirken i dag, ligesom de voksne!

Kristen læring i hjemmet, skolen og menigheden sker ikke med sigte alene på barnets fremtid, men med sigte på barnets åndelige liv her og nu. Det kristne liv, givet i dåben, næres, udvikles og leves fra første dag. Derfor må dåb og læring ikke adskilles.

Skoler har i århundreder bygget på kristne værdier. Der har i Danmark været søndagsskoler i over 100 år. Mange skolelærere og søndagsskoleledere har op gennem tiden med iver formidlet evangeliet til den opvoksende generation. Hele skole- og søndagsskole-traditionen vidner om mennesker, der så det vigtige og livsnødvendige i, at børnene fik Gud med i livsbagagen.

Vi tror, at en fornyet bevidsthed om kristen læring vil udfordre os som forældre, lærere og ledere, når det gælder den plads, børnene får og oplever at have i den kristne menighed.

Vi har valgt at bruge udtrykket *kristen læring* fremfor de ellers benyttede udtryk *kristen oplæring* og *kristen opdragelse*. Vi vil gerne markere, at læring er mere end erhvervelse af kundskab og mere end tillært adfærd. Kristen læring er at blive fortrolig med både den kristne tros indhold og praksis. I afsnittet *Børns bidrag til de voksnes læring* gives en videre bestemmelse af *kristen læring*.

En anden udfordring i tiden er besindelsen på, hvad Bibelen giver os af pejlemærker for relationen mellem Gud og barnet. I det kristne børnearbejde udfordres vi af forkyndelsesmaterialer og tænkning omkring barnet, der efter vor opfattelse er bibelsk set forkert.

Vi møder det fx i den såkaldte barneteologi, der efter vores vurdering svigter barnet. Den voksne bliver for tilbagetrukket i den kristne

læring. Der tages ikke i tilstrækkelig grad højde for barnets – og den voksnes – faldne natur. Især det lille barn pålægges derved byrder i den kristne lærings rum, som det endnu ikke er modent til at bære. Det forudsættes i for høj grad, at børnene kender Gud på forhånd og ikke gennem Guds åbenbaring.

Vi møder det også i forkyndelsesmaterialer, hvor discipelskab betones på en sådan måde, at børn i en tidlig alder skal fokusere på nådegaver og opgaver som en Jesu efterfølger. Børn kan presses – deres åndelige modenhed taget i betragtning – gennem en sådan forkyndelse ind i en usund praksis, der kan påføre dem skyld- og skamfølelse.

Ikke lige, men ligeværdige

Mange forhold i børns hverdag og i voksengenerationens syn på barnet har ændret sig gennem de seneste årtier. På godt og ondt er forholdet mellem barn og voksen blevet demokratiseret. Alligevel er nogle basale forhold vedrørende børn de samme til alle tider. At kunne skelne mellem det uforanderlige og det foranderlige i børns liv er derfor afgørende for barnets læring i den kristne tro.

Det uforanderlige er først og fremmest, at forholdet mellem barn og voksen er en ligeværdig asymmetri. Børn og voksne er absolut ligeværdige – over for Gud og over for mennesker. Det døbte barn er fx et fuldværdigt medlem af den kristne menighed og bidrager – netop som barn – til helheden. Men det udelukker ikke, at der er en asymmetri mellem barn og voksen. Forældrene og i næste omgang andre omsorgspersoner har myndighed og autoritet i forhold til barnet, som endnu ikke er modent til at tage fuldt ansvar for sit eget liv. Desuden har den voksne længere livserfaring og større overblik.

Den ligeværdige asymmetri fremgår af det fjerde bud: Du skal ære din far og din mor. Buddet uddybes af Paulus med ordene: "Børn, adlyd jeres forældre i Herren; for det er ret og rigtigt" (Ef 6,1). Og: "Børn, adlyd jeres forældre i alt, for sådan skal det være i Herren" (Kol 3,20). Dette lydighedskrav har imidlertid en grænse: "Man bør adlyde Gud mere end mennesker" (ApG 5,29) – forældre ikke undtaget. Det er i virkeligheden den samme tone, Paulus slår an, når han umiddelbart efter formaningerne til børnene formaner fædrene: "Fædre, gør ikke jeres børn vrede" (Ef 6,4a) og "Fædre, I må ikke tirre jeres børn, så de

mister modet" (Kol 2,21). Disse to sæt formaninger – til børnene og til forældrene – kan kun forstås i lys af hinanden. At børn skal ære deres forældre indebærer, at forældrene skal være overfor deres børn, så det ikke bliver for vanskeligt for børnene at efterleve det fjerde bud.

En væsentlig del af ligeværdigheden mellem barn og voksen er, at barnet i høj grad også bidrager til forholdet og dets udvikling. Barnet er aktivt og – på sit niveau – ansvarligt. Der er ikke tale om, at den voksne er den aktive, der "fylder" læring på barnet, mens barnet passivt modtager og dannes. Ligeværdigheden viser sig her i form af barnets aktive mod- og medspil. Ja, barnet kommer løbende med indspil, som på genuin vis bidrager til helheden og ikke sjældent bliver til opbyggelse og glæde for den voksne.

Den ligeværdige asymmetri tjener barnets bedste. Den eksisterer for barnets skyld, således at det kan opdrages og oplæres til menneskelig og kristelig selvstændighed. Denne selvstændighed er nemlig det mål, som opdragelsen og oplæringen sigter imod. Dermed opstår det pædagogiske paradoks, som også er uhyre væsentligt for den kristne læring, nemlig at den voksne *for barnets selvstændigheds skyld* for en tid må udøve legitim myndighed over barnet.

Den ligeværdige asymmetri som grundfigur for forholdet mellem børn og voksne medfører, at forældrene har det primære ansvar for børnene. Set i relation til kristentro er det dem, der beslutter, om barnets skal døbes, og det er dem, der har ansvar for, at barnet tilbydes kristen læring. Hjemmet får dermed overordentlig stor betydning for barnets kristne læring, og menigheden får til opgave at støtte hjemmene i denne opgave, fx ved at tilbyde materialer og inspiration. I en tid, hvor mange forældre er usikre på deres rolle, er det en vigtig opgave for menigheden at opmuntre forældrene til at vove at være tydelige forældre.

I bredere forstand medfører den ligeværdige asymmetri, at andre voksne – fx lærere på kristne skoler og frivillige kirkelige medarbejdere – også har ansvar for barnets kristne læring. Det ansvar rummer også villighed til at beskytte barnet, dersom det tildeles et ansvar for egen læring, som det ikke er modent til, eller hvis barnet ikke tildeles et ansvar, som det faktisk er modent til. Det drejer sig om at beskytte barnet mod såvel åndelig understimulering som åndelige overgreb.

Kristen læring i en ny tid

Børn er en gave. De er frugten af samlivet mellem to voksne af hver sit køn. Vi glædes og irriteres over dem. Vi bekymrer os for vore børn, og de beriger os.

Børn var tidligere et naturligt vilkår. På godt og ondt. I dag er børn i højere grad et planlagt projekt. De skal komme, når vi er klar. Børn er i høj grad villet, når de kommer. Der er forventninger til dem, samtidig med at der er lagt planer. Og serviceniveauet for børnene er vist steget i takt med risikoen for at blive skuffet over ønskebørnenes manglende vellykkethed og frygten for at miste deres kærlighed.

Skønt det grundlæggende i forholdet mellem børn og voksne er uforanderligt, er der alligevel sket væsentlige forandringer i løbet af de sidste ca. 50 år under indflydelse af især sekularisering, pluralisering og relativisering.

Sekularisering betyder, at stadig flere områder i samfundet fjernes fra kirkens og kristentroens indflydelse og løsriveres fra Gud, som dermed trænges tilbage til en særlig religiøs afdeling af livet. Sekulariseringen betyder, at gængs moral, lovgivning og forvaltning har fjernet sig fra Guds bud. Udfordringen til børns og unges kristne læring er, at de hjælpes til at leve og virke i Guds skabte verden med den frihed og de etiske værdier og bud, Gud har givet dem.

Pluralisering indebærer, at tankegods, værdier og handlemåder fra mange forskellige religioner og livssyn er tilgængelige og indgår i forskellige kombinationer hos forskellige mennesker. Jo mindre tilknytning til en veldefineret religion eller livsopfattelse, desto lettere er det at indoptage stof fra forskellige sammenhænge. Udfordringen til børns og unges kristne læring er, at de hjælpes til at leve åbent, reflekteret og kritisk i det pluralistiske samfund på basis af en kristen tilværelsesforståelse, og at de bidrager positivt til det pluralistiske samfund med kristne værdier og et kristent vidnesbyrd.

Relativiseringen opgiver tanken om en fælles sandhed gældende for alle mennesker. Sandheden bliver et subjektivt begreb, så hver enkelt må konstruere sin egen personlige sandhed, som så har gyldighed for netop denne ene person. Udfordringen til børns og unges kristne læring er, at de hjælpes til at fastholde troen på én fælles sandhed for alle mennesker grundet i én autoritet, Gud, som har åbenbaret sin sandhed i den historiske person Jesus af Nazaret og i Bibelen. Samtidig skal de hjælpes til at leve i respekt for andre menneskers tro og tanker.

Som følge af disse tre dominerende trends er den kristne lærings vilkår meget anderledes i dag end tidligere. Dertil kommer, at ændrede familiemønstre og mediernes betydning giver læringen andre rammer og vilkår. Børn inddrages langt mere i beslutningsprocesser, de kommer også tidligere i puberteten, medierne (internet, spil, TV og mobiltelefon mm.) fylder kolossalt i børns og unges liv, moden og reklamerne påvirker dem i høj grad til øget forbrug, og generelt er børns liv meget fragmenteret.

Hverdagen er for mange børnefamilier hektisk. Forældrene tilbringer en del tid på arbejdspladsen. Børnene bringes fra dagpleje, institution eller skole og fritidsordning til fritidstilbud og hjem for at sove inden en ny hektisk dag.

Nogle begræder denne udvikling. Andre ser nogle positive træk i den. I alle tilfælde er den et vilkår, som også den kristne læring må tage højde for og rette strategier og metoder til efter.

Så ja, meget må være anderledes i den kristne lærings rum end for få årtier siden, fordi børns og voksnes vilkår er nogle andre i dag, men grundlæggende hersker den ligeværdige asymmetri, som pålægger den voksne – i aktivt samspil med barnet – at markere og praktisere såvel ligeværdighed som asymmetri. Det er fx en konkret udfordring, at børn får en tydelig og legitim plads ved menighedernes fælles sammenkomster, uden at det medfører, at alt skal ske på børnenes præmisser eller således, at voksne i alle aldre ikke føler, der er plads til dem.

Hvilke konsekvenser må vi drage af de vilkår børn vokser op under i dag?

- Hvilke udfordringer giver sekulariseringen til den kristne læring?
- Hvilke udfordringer giver pluraliseringen til den kristne læring?
- Hvilke udfordringer giver relativiseringen til den kristne læring?
- Hvilke udfordringer giver de ændrede familiemønstre fx med lange dage i institution til den kristne læring?
- Hvilke udfordringer giver børns medieforbrug til den kristne læring?

Barnet er skabt og faldet

Børn er en gave. I en kristen livsforståelse sætter vi navn på giveren: Gud! Ethvert barn er skabt og villet af Gud (Sl 139,13f.)! Og ethvert barn er værdifuldt for ham! Den værdi har barnet lige fra undfangelsen.

For kristne, som deler dette syn på barnet, er det en udfordring at lade det gennemsyre holdningen til børn og de måder, hvorpå vi er sammen med børn. Vi er jo også en del af et samfund og en kultur, hvor mennesker måles og vejes på intellektuel og økonomisk formåen. Vi er i høj grad styret af en tænkning om nytteværdien af mennesker.

Barnet er skabt i Guds billede (1 Mos 1,27). Som skabning står det under Skaberen og kan aldrig blive hans lige. Mennesket er samtidig anderledes end den øvrige skabning. 'Skabt i Guds billede' betyder ikke som en efterligning, men at det passer sammen med Gud. Gud blæste sin egen livsånde ind i mennesket, så det blev et levende væsen (1 Mos 2,7). Barnet er både skabt af og til liv med Gud.

Barnets åndelige eller eksistentielle søgen efter mening, mål og selvforståelse er udtryk for denne skabelsesmæssige samhørighed med Skaberen. Og den er udtryk for menneskets vildfarelse: Ingen søger Gud (Sl 14; Rom 3,10-12)! Syndefaldsberetningen viser os, at mennesket ville være som Gud og trodsede Guds vilje. Vi er skabt til en fortrolig relation til Gud, men syndefaldet betød et brud med denne relation. Vi ved ikke, at det er Gudsrelationen, vi mangler. Først når Gud selv møder et menneske i nådemidlerne (Ordet, dåben og nadveren), kan relationen nyskabes.

Bibel- og verdenshistorien er ét langt vidnesbyrd om livet udenfor Paradis, hvor mennesker trodsede Guds gode vilje og lader sig forlede af egen lyst og djævelske løgne (Ef 2,1f). Videnskaben har givet os en viden om, at vi genetisk arver fra vore forældre (fysisk og delvis psykisk dimension). Ligesom opvækstvilkårene påfører os anden livsbagage (social og delvis psykisk dimension). Om end vi diskuterer, hvad der hører til arv eller miljø, er der en forståelse af, at mennesket er kraftigt påvirket af disse faktorer. Til disse føjer den bibelske fortælling den åndelige dimension og siger, at vi fra de første mennesker har arvet det faldne menneskes vilkår udenfor Paradis, nemlig adskillelsen fra Gud.

Det har op gennem kirkens historie været udtrykt på forskellige måder. Arvesyndens er det klassiske begreb. Luther talte om at være født med ryggen til Gud. Det har altid været modsigelsesfyldt at se på det ny-

fødte barn med dets store uskyldige øjne og tænke, at dette barn er født udenfor fællesskabet med Gud. Bibelen gør på samme tid både barnets guddommelige ophav og grundlæggende adskillelse fra Gud gældende.

Gud vil børns frelse

Gennem Det gamle Testamente er det et anliggende, at børnene skal høre og inddrages i Guds historie (2 Mos 12,25f; 5 Mos 6,4f; Sl 78,3f; Ordsp 22,6 m.fl.). De skal ikke bare være fortrolige med Guds historie, men med Gud selv. Det var gennem påmindelsen om og genfortællingen af Guds folks historie, at deres ærefrygt og tillid til Gud tog form.

På Jesu tid så disciplene og det åndelige lederskab børnene som åndeligt umyndige. Først som 12-årige var de selvstændigt ansvarlige i forhold til Guds bud. Når Jesus siger til sine disciple: "Lad de små børn komme til mig" (Mark 10,14), gør han op med denne misforståelse. Det overraskede disciplene og forargede farisæerne, at børn kunne tilhøre Guds rige. For holdningen var, at man skulle præstere for at komme ind i Guds rige. Hvad Jesus har talt med børnene om, ved vi ikke, kun at de var små. Han velsignede dem; og velsignelsen forudsætter intet andet end en giver og en modtager.

Jesus placerer også et barn midt mellem sine disciple. De diskuterer det altid interessante og tåbelige spørgsmål: "Hvem er den største i Himmeriget?" (Matt 18,1f). Hvor disciplene kiggede opad, bad Jesus dem om at se nedad og bøje sig ned for at blive som børn, ja, endda at lukke børnene ind i deres fællesskab.

Ved at lade sine disciple se det store i de små udfordrer han endnu en gang de menneskeskabte værdier, vi så let lader os styre af.

For det første kan vi se, at Jesus taler om, at et barn kan tro ("en af disse små, som tror på mig"). Men han taler så også om, at vi voksne kan tale eller handle, så et troende barn mister troen ("bringe til fald" v. 6 og "ringeagte" v. 10). Og så hører vi, at Jesus er kommet for at frelse det fortabte (v. 11). Et barn, som ikke tror, er nemlig fortabt! Som en hyrde, der leder efter et vildfarent får, er Jesus kommet for at frelse fortabte børn. Hans egen pointe i lignelsen om det vildfarne får lyder: "Således er det jeres himmelske faders vilje, at ikke en eneste af disse små skal gå fortabt" (v. 14).

Det kan næppe siges meget tydeligere, end som Jesus gør det, at

Gud vil børns frelse. Børn som voksne frelses ved dåb og tro på ham. Voksnes opgave er i hans sted at styrke og bevare troen hos børn og ikke det modsatte. Jesu kærlighed til børn og børns fuldgyldige værdi får ham til at tale med evighedsalvor til krænkeren af børn.

Hvis tro gøres afhængig af, om man kan huske, forstå, svare rigtigt og udtrykke sig på bestemte måder (intellektuel formåen), så vil nogle – i vores forstand – ikke være i stand til at tro. Det gælder små børn, udviklingshæmmede, demente og de bogligt svage. Det samme gælder, hvis tro gøres afhængig af bestemte former for åndelig praksis, at kunne sidde stille, bede, synge, lytte, aflægge vidnesbyrd, tale i tunger eller andet.

Børn har et bønsliv. Hvis vi 'kun' giver dem lov til at fremsætte bedemøner, som vi voksne derefter formulerer i bøn, undtager vi børnene en åndelig erfaring af at bede i det kristne fællesskab og os selv en stor glæde. I forholdet til voksne så vel som børn gælder, at åndelig praksis i offentlighed altid skal være præget af frihed.

Ikke sjældent giver voksne udtryk for udbytte af forkyndelse ved fx familiegudstjenester og -møder, der sigtede mod børnene. Enten fordi de her mødte en enkel bibelsk forkyndelse. Eller fordi de følte sig underholdt. Af samme grund sker det, at voksne bliver væk fra familiemøder og -gudstjenester, fordi kvaliteten ikke er i orden. Forkyndelse i børnehøjde skal ikke være banal eller showagtig. Forkyndelse i børnehøjde skal være enkel og have samme høje kvalitet som forkyndelse i voksenhøjde.

Hvordan giver vi barnet en tydelig og legitim plads i menighedslivet?

- Børn har stor "underholdningsværdi" i menigheden. Alle klapper, når børnene bliver hevet frem for at synge en sang eller dramatisere en bibelfortælling. Hvor ofte giver vi børnene anledning til – ligesom voksne – at aflægge et vidnesbyrd i menigheden?
- Hvorfor synes vi, det er naturligt, at børn skal pålægges at uddele klubprogrammer til klassekammerater og belønnes med flødeboller, når det lykkes, mens vi ikke kunne drømme om den slags metoder i kollegarelationer.
- Hvorfor tænker vi, at "børn er gode til at invitere", når børn er lige så forskellige som voksne?

Børns bidrag til de voksnes læring

Barnet er fuldgyldigt menneske, født under præcis de samme vilkår som gælder for voksne. Det gælder også i relationen til Gud. Gud vil, at barnet skal leve i overensstemmelse med De 10 Bud. Og Guds frelsesvilje med barnet kender vi fra evangeliet. Hele det bibelske budskab angår barnet.

Forældrene har til opgave at opdrage barnet. Det gælder både med tanke på menneske- og kristenlivet. De skal være med til at dæmme op for det onde i barnets liv, de skal søge at fremme det gode i barnets liv, og de skal give barnet mulighed for at få del i livet med Gud.

Men i denne proces er det *ikke* således, at den voksne er aktiv, mens barnet er passivt, eller at den voksne udelukkende er den givende, mens barnet udelukkende er den modtagende. Barnet er også aktivt og givende, mens den voksne også er passiv og modtagende. Det ligger i selve begrebet, som bærer dette manifest: *Den kristne læring*. Det signalerer, at der er tale om en dyb interaktion mellem voksen og barn. Ikke blot at barnet (kognitivt) oplæres af den voksne, men at barnets læring finder sted i interaktion med den voksne med henblik på barnets krop, sjæl og ånd, med henblik på barnets kognitive, affektive og karaktermæssige udvikling og med henblik på barnets individuelle og sociale færdigheder.

Mange voksne, som har været part i børns kristne læring, har erfaret det store udbytte, den voksne selv kan få i den proces, – hvad enten det drejer sig om børnenes spørgsmål eller svar, deres tanker, ord og handlinger, eller deres lyttende, åbne attitude og deres glæde, tillid og trosfrimodighed. Ikke sjældent lærer den voksne mindst lige så meget af barnet som omvendt. Den kristne læring er altså også *den voksnes kristne læring!*

Denne sandhed har fat i et dybtliggende eksistentielt og åndeligt forhold, som Ny Testamente pointerer, nemlig at den, der ydmyger sig og bliver som et barn, er den største i Himmeriget (Matt 18,1-5). Barnets bidrag er – som den voksnes – ufuldkommet. For barnets vedkommende er det også barnligt. Men netop de ufuldkomne, barnlige bidrag er velkomne og opbyggelige i Guds rige. Selv det spæde barn er ved blot at være med i menigheden en stadig påmindelse for os voksne om, at Guds rige modtages, som et lille barn modtager det, og rummer derfor en påmindelse om friheden i evangeliet.

Jesus fortsætter med at sige, at ”den, der tager imod sådan et barn i mit navn, tager imod mig”. Jesus identificerer sig med barnet og udfordrer disciplene til at tage imod barnet i Jesu navn. Den, som møder et barn med en Jesus-holdning, altså sådan som Jesus ville møde barnet eller med et Jesus-budskab, har med Jesus at gøre (Matt 25,40).

Det betyder altså, at det åndelige og opbyggelige samvær med Jesus ikke kun finder sted i lønkammeret (Matt 6,6), eller hvor to voksne kristne taler sammen, men også i samværet med et barn!

Hvordan får de voksne glæde af børnenes bidrag i troens sager?

Hvis vi tager afsæt i den asymmetriske ligeværdighed, så har børn noget at bidrage med i fællesskabet om troen, men skal ikke stå med samme ansvar som voksne. Hvilken betydning bør det så få i hjem og menighed:

- Hvordan kan børns bidrag til fællesskabet i troen komme til udtryk i hjemmet?
- Hvordan kan børns bidrag til fællesskabet i troen komme til udtryk i menigheden?
- Hvilke opgaver bør børnene ikke tage medansvar for?
- Hvordan tilgodeser vi børns forskellighed? Ligesom ikke alle voksne kan det samme, kan heller ikke alle børn det samme.

Kristen læring og dåben

Børnene er medtænkt, når Jesus efter sin opstandelse giver sine disciple en verdensomspændende opgave: ”Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende” (Matt 28,18-20; jf. Mark 16,15f;). ”Alle folkeslagene” indbefatter naturligvis børn! Praksis i antikken og senere vidner da også om, at hele husstande blev døbt (ApG 16,15.33f; 18,8; 1 Kor 1,16). Børnene var med i menigheden lige fra den tidligste kristendom.

Dåben er et renselsesbad, hvor den døbte får syndernes forladelse. Dåben er begyndelsen på et helt nyt liv, nemlig troens liv. Netop i barnedåben ses det tydeligt, at troen ikke er en præstation eller kvalitet, som kræves af barnet, men troen er en gave fra Gud.

Dåben sætter alle døbte ind i fællesskabet med Gud og Guds folk. Bibelen bruger to billeder på dette fællesskab, vintræet, hvor den enkelte er en gren på træet, og legemet, hvor den enkelte er et medlem på det store legeme (Joh 15,1f; 1 Kor 12,12f; Ef 4,13).

Vintræsbilledet illustrerer samhørigheden mellem træet og de enkelte grene, hvor grenene henter al deres livskraft fra træet, og da sætter grenen frugt. Det, som gælder en stor gren på vintræet, gælder også en lille ny gren, som med tiden vokser sig stor.

Legembilledet illustrerer de enkelte lemmers forskellighed, mens de tilsammen udgør ét legeme. Samme forskellighed findes i menigheden, hvad angår udrustning og opgaver, og netop i forskelligheden ligger styrken. En af forskellighederne handler også om alder.

Skal det liv, som er givet i og med dåben, udfoldes, må der ske en kristen læring. Barnets eget åndelige liv og praksis opøves gennem spejling i bibelfortællingen, forkyndelsen og de voksnes eksempel. Læring er ikke blot tillært praksis (aben efter), men en indføring og indlevelse i den virkelighed, barnet er sat ind i ved dåben.

Kristen læring er aldrig tillæring uden tilegnelse. Læringen har både et forkyndende aspekt, et undervisende aspekt og et praksisaspekt. I forkyndelsen stilles børnene for Guds ansigt og får lov at høre, hvad han har at sige til dem. I undervisningen arbejder de på mange forskellige kreative og kundskabsmæssige måder med at forstå, hvad

kristen tro og kristent liv går ud på. Og gennem at praktisere troen i fx sang, bøn, kristen tjeneste og næstekærlighed får de mulighed for at leve sig ind i troen og udtrykke den.

Forkyndelsen har to sider. Den formidler loven og evangeliet. Loven forkyn-der alt det, Gud kræver af mennesket uanset alder eller kompetencer. Evangeliet forkyn-der alt det, Gud giver os. Loven og evangeliet sigter mod en erkendelse af synden i mig og en erfaring af nåden i Jesus.

Pædagogisk og teologisk skal vi i forkyndelsen have loven og evangeliet som pejlemærker. Der er ikke med udtrykket ”loven og evangeliet” angivet en bestemt rækkefølge for tematisering, eller en bestemt måde at formidle loven og evangeliet på. Det er heller ikke forkyn-derens opgave at producere syndserkendelse endsige nådeserfaring. Men forkyn-derens opgave er sammen med barnet at høre Guds ord, så det sætter frugter (Joh 15,1ff.) hos barnet og rodfæster det (Ef 3,14ff.).

Forkyndelse og undervisning formidles af et menneske til et andet menneske, fra voksen til barn. Det betyder, at der samtidig med relationen mellem barn og Gud er en relation mellem formidler og mod-tager, altså voksen og barn. Barnet vil ikke blot høre, hvad den voksne siger om Gud, men det vil også se efter den voksnes kristenpraksis. I menigheden har det sine udfordringer i relationen mellem forkyn-der og barn, i hjemmet har det sine udfordringer i relationen mellem for-ælder og barn. Udfordringen er at hjælpe barnet til at få lære og liv til at forenes i en sund helhed.

Kristen læring i hjemmet

Først og fremmest er det forældrenes opgave at give barnet kristen læring. Det ligger i hele skabelsestanken, at børnene hører til hos for-ældrene som gave og opgave. Naturligt sker opdragelse og kristen læ- ring i hjemmet, fordi det er her, dagligdagen leves.

Forældres opgave er ideelt set fra begyndelsen at vise barnet kær- lighed og omsorg, så de bliver barnets fortrolige. Barnet vokser sig igennem leveårene mere og mere selvstændig i en stadig spejlen sig i forældrene. Og barnet har som regel tillid til det, forældrene fortæller, så længe det harmonerer med den praksis, barnet oplever.

Kristen læring i hjemmet sker gennem spejling i forældrenes tros- praksis og indføring i det bibelske stof. Til det hører at bede sammen, at høre bibelfortællingerne, at erfare sig som en del af den kristne menighed. Med tiden inddrages barnet aktivt i troens praksis.

Det er for de fleste forældre en udfordring i hverdagen at give og være kristen læring for sine børn. Det handler om gode rammer og va- ner for en trospraksis, hvor forældrene tager sig tid til og insisterer på tid til andagt. Det kan være i forbindelse med et måltid, ved godnat- tid eller et andet tidspunkt, som passer ind i familiens liv. Andagt kan være bibelfortælling, læsning fra børnebibel eller andagtsbog, bøn og sang. Det er også vigtigt, at samtaler i hjemmet omkring det åndelige liv bliver en naturlig del af de almindelige samtaleemner, så ikke det åndelige bliver opfattet som et særligt vedhæng til dagligdagen.

Kristne forældre er ikke supermennesker. De er mennesker på godt og ondt. Ofte må de også erfare, at det levede liv ikke blev det, de gerne ville. De svigtede, de lod træthed og skuffelser ramme børnene, de fejlede som forbilleder for børnene. Her er tilgivelse et nøgleord. Hvor børn oplever, at deres forældre selv har brug for Guds og under- tiden deres tilgivelse, bliver selv det ufuldkomne til værdifuld kristen læring.

Forældres sygdom eller ubearbejdede bagage fra egen barndom komplicerer undertiden den kristne læring. Derfor er det vigtigt for børnene, at forældre arbejder med det, der er vanskeligt for dem selv. Samtidig må forældrene bevare frimodigheden i, at Gud har hånd om deres børn, også når forældrene ikke blot er til glæde og gavn for de- res børn, men også giver dem vanskeligheder.

Hvad kan gøres for hjemmene?

Hvis vi tror, at forældre er de mest centrale personer for børns kristne læring, hvilken betydning bør det så få i hjem og menighed:

- Hvordan kan menighederne støtte forældrene?
- Hvordan kan organisationerne støtte forældrene, fx gennem ansættelser, kurser, udgivelser mv.

Kristen læring i menigheden

Før i tiden rummede to huse, sognekirke og missionshus, i særlig grad den kristne menighed. I dag taler vi om sognemenigheder, valgmenigheder, frimenigheder, samfund (IM) og kredse (LM/ELM). Mange nye profilmenheder opstår i disse år. Med nye menighedstyper og inspiration fra udlandet, opstår også mange nye måder at samle børn og børnefamilier om kristen læring. Børnekirke og Messy Church er eksempler på nyere begreber.

Forældre står aldrig alene med opgaven at oplære barnet i den kristne tro. De har hele vejen menigheden i ryggen. I forskellige regi i det kirkelige landskab har man hjulpet forældre gennem udgivelse af litteratur om kristen læring og andagtslitteratur til brug i den daglige læring.

Menighedsledere har også et ansvar for, at kristne forældre får sat sig ned sammen for at støtte hinanden med udfordringer i den kristne læring. Forældre er sårbare i en sådan situation, men de er endda mere sårbare, hvis de oplever sig alene om den kristne læring. En menighed skal være et nådigt fællesskab, hvor det går an at tale om det, der ikke blev, som vi gerne ville det!

Kirkelige foreninger og forlag har også gennem tiderne sørget for undervisningsmateriale til brug i særligt tilrettelagte fora for børn. Traditionelt har menigheder indrettet sig således, at de har givet tilbud om undervisning og samvær målrettet forskellige aldersgrupper. I lange perioder hed disse søndagsskoler. I dag udbydes en mangfoldighed af tilbud fra babysalmesang og legestuer, familie- og børnegudstjenester, børnekirke, børne-, junior- og teenklubber, kor, småbørnslejre over børne-, junior- og teenlejre, til særlige events.

I århundreder har kirken givet konfirmandundervisning, afsluttende med konfirmation. De sidste 25 år har der udviklet sig endnu et tilbud i Folkekirken om minikonfirmandundervisning.

I begyndelsen af 1970'erne blev de første konfirmandkurser afholdt af en kreds af missionsfolk i erkendelse af, at nogle forældre ikke kunne lade deres konfirmander modtage undervisningen i sognekirken. For andre er kurset et supplement til undervisningen i sognekirken.

Menigheder bør være til hjælp i forældrenes kristne læring af deres børn, men den bør også række ud til de børn, som ikke får nogen tros-

hjælp hjemme, og som har behov for ekstra omsorg og støtte i livet. Kirkens opgave er altid at nå længere ud med evangeliet og at være menighedsfællesskab for de døbte (jf. Matt 28,18f.). Det er en særlig udfordring for menigheden at hjælpe et barn til tro på Jesus og hjælpe det til at bevare troen, samtidig med at det selv bevarer respekten for forældrenes valg og oplever menighedens respekt for barnets forældre.

Det er menighedens opgave ikke blot at tage imod barnet og give det plads i menigheden, men også mulighed for at bidrage til fællesskabet og dermed tjene Gud i menigheden. Om barnet føler sig som en del af menigheden kan afhænge af flere forhold. Generelt handler det om at opleve sig set og værdsat. Præcis som for voksne! Til dette hører oplevelsen af, at budskabet formidles med engagement, og at den enkelte inddrages med sine kompetencer.

I menigheden er det ikke altid let at fange børnenes opmærksomhed omkring sang, bøn og forkyndelse. Fristelsen for lederne bliver at indskrænke den tid, der bruges på den kristne oplæring og øge tiden til andre aktiviteter. Eller læringen forsøges gjort mere interessant gennem mere underholdende formidlingsformer, som undertiden tager opmærksomheden fra selve budskabet.

Undervisning og forkyndelse er ikke kun monolog. Der er flere formidlingsformer og læringsstile at gøre brug af. Alligevel er der noget i formidlingen af evangeliet, som alene sker gennem en tilsigelse med ord.

Kristne fællesskaber har i dag en større del børn med forskellige vanskeligheder end tidligere, og en del børn møder ikke de voksne med samme respekt som tidligere. Børn i kristen sammenhæng afspejler på godt og ondt den tid, vi lever i. Det vedkender vi forfattere til dette manifest os, samtidig med at vi skriver, at den kristne læring har et element af tilsigelse, som høres af den, som bliver stille for ordet. Derfor insisterer vi på at hjælpe børnene med at falde til ro, når der forkyndes med engagement og opfindsomhed.

Den differentierede læring gives i anerkendelse af, at vi forstår, lærer og udtrykker os forskelligt alt efter, hvor gamle vi er. Skal vi tage opgaven alvorligt, at oplære i den kristne tro, så må vi målrette læringen efter de forudsætninger, tilhørerne har.

Hvad kan gøres for menigheden?

Hvis vi tror, at menigheden kan og bør bidrage væsentligt til børns kristne læring, hvilken betydning kan det så få for vores fælles samvær i menigheden og for særlige børnesamvær?

- Hvordan kan vi tilrettelægge gudstjenester og møder, så børn får udbytte af dem, uden at de får lov at fylde for meget i forhold til unge, voksne og ældre?
- Hvordan kan vi tilrettelægge samvær for børnene, så de får den kristne læring, de har brug for i sådanne samvær?
- Hvis en dreng "med krudt i enden" hører bedre, når han ligger på gulvet, er det vel bedre, at han gør det, end at han sidder på en stol, hvor benenes proportioner ikke passer med stolens?
- Nogle børn siger dét højt, som andre tænker om dagens forkyndelse: "Det er kedeligt!" Hvad siger vi til det?

Kristen læring og skolen

Hjemmet står ikke alene om at give børnene den bedst mulige opvækst. Skole, institutioner, kirke og kristne organisationer står klar til at hjælpe. Forældre må her sammensætte de opvækstvilkår for deres børn, som tilgodeser børnenes almenmenneskelige og åndelige behov.

I århundreder har børns kristne oplæring være fordelt mellem hjem, skole, kirke og søndagsdagsskole, hvor skolen over et helt skoleforløb dækkede en væsentlig del af undervisningsbehovet i den kristne oplæring. Folkeskolen påtager sig ikke længere den opgave, og derfor er det vigtigt, at forældre, kirker og missionsforeninger byder ind med en bredere vifte af undervisningstilbud, dér hvor der ikke findes en kristen friskole i stedet. Til gengæld må forældre, kirker og missionsforeninger vurdere, hvad der er børnenes behov, hvis forældrene benytter en kristen friskole, der både har en solid kristendomsundervisning og daglige samlinger med andagter. Her skal samvær om den kristne trospraksis måske opprioriteres, mens den mere kundskabsmæssige undervisning skal nedtones?

Offentlige institutioner og skoler har betydning for børnenes kristne oplæring. Den plads, kristendommen har i disse, og hvad børnene lærer om kristendommen i skolen, vil spille sammen med, hvad børnene lærer hjemme og i menighederne. I folkeskolen underviser man om kristendommen med tanke på elevernes almene dannelse og ikke med tanke på at skabe tro. Undervisningen kan nogle steder give børnene gode kundskaber om kristendommen og andre religioner; mens den andre steder kan bygge på et livssyn, som modarbejder kristendommen. Det kan fx handle om en sekulær eller en almenreligiøs tilgang til kristendommen og andre religioner. Der vil være forskel på, hvordan børn fra kristne hjem kan håndtere det. Det skal menigheden og forældrene være bevidste om.

Institutioner og skoler har også betydning for børnenes samlede holdningsdannelse. Kristendommen har lagt mange værdier ned i vores kultur, og mange almenmenneskelige værdier ligger i tråd med kristendommen. På nogle etiske og livssynsmæssige områder vil der dog ofte være markant forskel på den påvirkning, man typisk vil møde i offentligt regi og i kristent regi. Her må forældre overveje, hvordan barnet bedst tilegner sig et kristent livs- og menneskesyn med tilhø-

rende etik og værdier til deres liv som kristne i et sekulariseret og pluralistisk samfund. Forældre og menighed må overveje, hvilke opgaver de må løfte på dette felt, afhængig af hvad skolen bidrager med.

Hvor forældre vælger en kristen skole til for deres børn, sker det med en forventning om, at skolen vil arbejde med på kristendomsformidlingen til børnene. Også børn fra hjem, hvor den kristne læring forsømmes, får gennem de kristne skolers kristendomsundervisning og morgensang mulighed for at udfolde et kristent trosliv. Kristenfolket har gennem kristne skoler skabt rammer for, at børn fra hjem med forskellig grad af tilknytning til kirke og kristentro kan få kristen læring og skolegang i et kristent miljø. Derigennem når evangeliet ud til mange børn og til deres hjem.

Hvad betyder skolegangen for børns kristne læring?

I flere hundrede år varetog folkeskolen en væsentlig del af den kundskabsmæssige side af den kristne oplæring. Det ophørte i 2. halvdel af 1900-tallet, hvor der så i stedet blev rejst en række kristne friskoler. Nogle børn går derfor på kristne skoler, mens andre går i folkeskolen eller på andre skoler uden specifikt kristent præg.

- Hvis børn går på kristne friskoler, vil de typisk have en daglig andagt og to ugentlige timer kristendomsundervisning. Hvad betyder det for hjemmets kristne læring? Hvad betyder det for, hvad menigheden bør satse på over for børnene?
- Børn har stadig kristendomskundskab i folkeskolen. Hvilken betydning har denne undervisning for børns kristne læring? Hvad betyder det for hjemmets kristne læring? Hvad betyder det for, hvad menigheden bør satse på over for børnene?

Læring med respekt for barnet

Troen er Helligåndens fortjeneste. Som regel arbejder han gennem de nådemidler, Gud har betroet os, Ordets forkyndelse, dåben og nadveren; men det sker også på andre måder. Guds værk kan ikke styres af mennesker. Det er Guds indgreb og under. Men det betyder ikke, at vi intet kan sige om troen.

Troen er *en relation til Gud*. Den er en tillid og lydighed, han skaber i os ved nådemidlerne og sin Ånd. Ligesom relationen mellem mand og kvinde i ægteskabet ikke blot er en svævende fornemmelse, men derimod en relation, der involverer krop, sjæl og ånd, sådan er også troens relation til Gud knyttet til vores krop, tanke, følelse, vilje og samvittighed.

Det døbte og troende barn er altså fuldt ud så åndeligt et væsen som den døbte og troende voksne. Barnets gudsrelation er også fuldt ud ligestillet med den voksnes. Men barnet er stadig undervejs, hvad angår kundskab, viden og (visse) erfaringer. Hvad det lille barns gudsrelation ikke har i indsigt, kan det til gengæld have i umiddelbarhed og udelthed.

Der er forskel på det lille barns og den voksnes tro. Det er ikke en forskel i substans, for troen er i begge tilfælde en tillidsfuld og lydige relation til Gud, som han har skabt. Men der er forskel på troens fremtrædelsesformer:

- For det lille barn er troen noget altovervejende konkret, knyttet til konkrete handlinger i hverdagen samt til konkrete, handlingsmættede fortællinger, mens troen for den voksne er et uransageligt miks af noget konkret og abstrakt.
- Troen er i høj grad knyttet til barnets følelsesliv og mindre til dets tankeliv, som fortsat er under opbygning. Barnet reagerer derfor også spontant i troens verden, mens den voksne søger en individuel balance mellem spontanitet og refleksivitet. Det betyder så også, at vi ikke kan eller skal forvente/forlange, at barnet har en voksen spiritualitet, en voksen trospraksis eller et voksent discipelskab.
- Spiritualitet for børn er praksis. De skelner ikke mellem krop og sjæl/ånd. Den viser sig ikke i meditation eller kontemplation i traditionel forstand, men fx i barnets stille undren over noget, som voksne let overser, fx en mælkebøtte, der skyder op igennem asfalt, eller funderinger om håbet.

- Barnet er afhængigt af, at voksne lærer det trospraksis, ritualer og traditioner. Disse konkrete udtryk skal være på barnets niveau. En trospraksis – gående på en halv times daglig bibellæsning og en halv times forbøn for andre – er ikke naturlig for en syvårig. Derimod er det god trospraksis, om den voksne sammen med barnet holder andagt med læsning og bøn. Vil barnet gerne læse fra andagtsbog eller Bibel og selv formulere bønner, så gives plads til det. Det er også god trospraksis at give barnet mulighed for at fortælle hjemme, hvad det har hørt om i kirken, børne- eller junior-klub.
- Kristne børn skånes ikke for noget af forsmædelser ved at være kristne på legepladsen, i børnehaven eller skolen, men vi kan ikke forlange, at barnet skal forsvare sin tro; her må det være forældrenes opgave at værne om barnets ret til at være barn og undervejs.
- Et barn skal ikke pålægges vidnetjeneste eller diakonale opgaver, som det qua sin modenhed ikke kan håndtere.
- I det hele taget skal den kristne menighed være optaget af, hvad Gud har givet os, frem for hvad han kunne give os. Og derfor skal vi fokusere på, at vi er forskellige modenhedsmæssigt, fysisk, psykisk og åndeligt, hvorfor ikke alle skal det samme til alle tider (1 Kor 12,22f).

Forskellen på børns og voksnes trosliv betyder ikke, at det alvorlige kun hører voksenlivet til. Barnet skal også møde livets alvorlige temaer, og voksne bør bestemt også dyrke glædens temaer, men der er forskel på det niveau og den form, vi hver især møder alvoren og glæden. Og børn og voksne kan lære noget af hinanden i så henseende.

Børn skal ikke forholdes noget i det bibelske budskab. Men det er ikke alle bibelfortællinger eller -tekster, som er lige anvendelige. Nogle gange er det børnenes udviklingsniveau, som gør bibelpassager uegnede, i andre tilfælde er det formidlerens evne til at formidle teksten på børnenes niveau.

Hvis vi presser åndelige spørgsmål og problemstillinger ind over børnenes liv for tidligt, gør vi os skyldige i et åndeligt begrundet tyveri af barndom. Livets store spørgsmål kan stilles for sent, men de kan også stilles for tidligt – af voksne, som er nidkære uden forstand. Vi skal derfor være tålmodige og følge børnenes tempo.

I forhold til juniorer og teenagere er det vigtigt at nævne fem for-

skelle mellem *den sunde, legitime forkyndelse* og *den usunde, illegitime indoktrinering*:

- Den, som forkynder, lader det i sidste ende være op til barnet selv, om det vil modtage det sagte. Indoktrineringen giver ikke denne frihed.
- Den, som forkynder, respekterer barnet som et ligeværdigt menneske. Den, som indoktrinerer, taler ned til den anden som en mindreværdig.
- Den, som forkynder, lader *sagen* eller *budskabet* være i centrum. Den, som indoktrinerer, søger at binde barnet til sin egen *person*.
- Den, som forkynder, spiller med åbne kort og er ærlig. Han holder ikke oplysninger tilbage, som antaster hans eget standpunkt. Han gengiver modstandernes holdninger sobert. Han er ærlig om egen vaklen og tvivl. Den, som indoktrinerer, er (tilsyneladende) aldrig i tvivl, og han lukker børnenes udsyn til verden omkring dem.
- Forkyndelse handler dybest set om *at overbevise* – at det budskab, jeg formidler, som ligger hinsides det beviselige, med sin egen kraft må overbevise den anden. Indoktrinering handler dybest set om *at overtale* – at jeg ved hjælp af ordstrøm, stemmeføring og overtalelsesevner får den anden med på noget, som vedkommende ikke har sit hjerte med i.

Og hvad vil vi så gøre?

På baggrund af drøftelserne indtil nu hvilke initiativer kunne I så tænke jer at tage:

- I forhold til hjemmene?
- I forhold til menighederne?
- I forhold til afklaringen af børnenes samlede kristne læring i hjem, skole og menighed?

Hvad vil I gerne gøre på kort sigt? Hvad kunne I tænke jer at gøre på længere sigt?

Det døbte barn – en del af menigheden

Børn er kirkens nutid! De er fuldgyldige medlemmer af menigheden gennem dåben. De kalder på kristen læring fra en menighed, som signalerer, at den vil dem. Og de kan med de forudsætninger, som nu engang er deres, bidrage til menighedens liv og vækst. Barnet i menigheden skal have lov at være barn med den respekt, det afføder. De er ikke i den forstand noget særligt, som voksne skal forgude. De er børn af menigheden, som fordrer den samme kristne læring som den øvrige menighed. Og det fordrer en særlig indsats fra menighedens side.

Forældre behøver opmuntring, inspiration og støtte i den daglige kristne læring i hjemmet. Menigheden må kalde og udruste børneforkyndere. Menighedsfællesskabet må tilrettelægges, så børn oplever sig som medlemmer på Kristi legeme.

Børn er kirkens fremtid! De er morgendagens forældre, forkyndere, menighedsledere og udsendinge. Gud må bevare dem i dåbens og troens liv og lade dem vokse i nåde og indsigt; og vi må som forældre og menighed arbejde med på Guds værk.

Det sker ikke uden en reflekteret og kvalificeret indsats. Vi har i dette manifest peget på et bibelsk syn på barnet og dets kristne læring i familien og i menigheden. Vi vil udfordre jer, der læser dette, til at finde veje frem for at virkeliggøre dette i netop jeres sammenhæng. Barnets kristne læring kalder på en bevidst indsats fra forældre og menighed. Kristen læring er for barnets skyld, tjener til gavn for menigheden og sker til Guds ære.

Kristen læring er virkeliggørelse af missions- og dåbsbefalingens ord om at døbe og lære. Kristen læring er virkeliggørelse af bønnen om, at Guds rige må komme. Nu og i fremtiden.

- Børn er kirkens nutid! De kalder på kristen læring fra en menighed, som signalerer, at den vil dem.
- Forældre behøver opmuntring, inspiration og støtte i den daglige kristne læring i hjemmet.
- Børn er kirkens fremtid! De er morgendagens forældre, forkyn- dere, menighedsledere og udsendinge.
- Barnets kristne læring kalder på en bevidst indsats fra forældre og menighed.
- Kristen læring er for barnets skyld, tjener til gavn for menigheden og sker til Guds ære.

Manifestet vil give alle med ansvar for forkyndelse og kristne sam- vær med børn en fornyet bevidsthed om den vigtige gave og opgave, det er at lede børnene i deres forhold til den treenige Gud.